

YTTRANDE

2008-03-07	Vårt Dnr: Rnr 4.08
Ert datum	Ert Dnr:
2008-01-04	Rnr 4.08

Saco
Att. Helena Persson
Box 2206
103 15 Stockholm

Yttrande från Sveriges Ingenjörer rörande Resurser för kvalitet (SOU 2007:81)

Kort om utredningen

Utredningen har haft till uppgift att ta fram en ny modell för resurstilldelning till den högre utbildningen. Ledordet har varit att forma ett system för resurstilldelning som premierar kvalitet i verksamheten. Universiteten och högskolorna måste enligt utredaren ges förutsättningar att med *högsta kvalitet* kunna konkurrera internationellt och ha sådan legitimitet att såväl skattebetalare som andra finansärer är beredda *att satsa avsevärt mer resurser*¹.

Utredaren påpekar att det knappast är rimligt att expandera högskolesystemet med befintliga resurser utan att det går ut över kvaliteten. Utredaren argumenterar övertygande för att femtioprocentmålet överges, för att ersättas av kvalitativa och kvantitativa mål.²

Utbildning av hög kvalitet är en av Sveriges Ingenjörers grundpelare och förbundet vill därför inkomma med följande synpunkter.

¹ SOU 2007:81. Sid 11.

² Aa. Sid. 74.

Sveriges Ingenjörers synpunkter

Sveriges Ingenjörer noterar inledningsvis att två av utredningens grundläggande antaganden vilar på svag grund.

För det första kräver utredningen att resurstilldelningen ökar till den nivå som motsvarar anslagen när det nuvarande systemet infördes 1993³. Utredaren anför dock att det föreslagna systemet kan fungera oberoende av resursernas storlek. Om så är fallet ställer Sveriges Ingenjörer sig frågande till vilka konsekvenser det för med sig, då stora delar av beräkningarna bygger på att just ett nytillskott av ekonomiska resurser sker. Effekterna för bland annat de tekniska utbildningarna, som ofta har resurskrävande verksamhet i form av bland annat laborationer, kan bli mycket negativa. Även grundtanken om en ökad forskningsanknytning⁴ riskerar därmed att skjutas i sank.

För det andra ställer sig Sveriges Ingenjörer frågande till om måttet på den avgörande parametern för systemet - kvalitet - över huvud taget är tillförlitlig. Förbundet saknar en övertygande argumentation för att det är utbildningarnas kvalitet som mäts med de angivna indikatorerna.

Givet att de två antagandena ovan är riktiga väljer förbundet att ge sitt stöd till följande delar av utredarens förslag:

- Förbundet finner det självklart att utbildningens kvalitet bildar utgångspunkt för ett nytt resurstilldelningssystem. Sveriges Ingenjörer har vid flera tillfällen uttalat⁵ att kvalitet i ingenjörsutbildningen måste gå före kvantitet.
- Sveriges Ingenjörer är positiva till ett system som skapar förutsättningar för lärosätena att profilera och koncentrera sin utbildning och forskning till de områden inom vilka de har de bästa förutsättningarna att bli framgångsrika.

³ Aa sid 181.

⁴ Aa sid 267f, 273ff.

⁵ Se till exempel Ny Teknik 14/3-2007 och Ny Teknik 10/10-2007.

- Sveriges Ingenjörer är positiva till ett system som främjar nödvändig profilering och arbetsdelning i forskningssystemet, vilket i sin tur minskar splittringen av resurserna.⁶
- Sveriges Ingenjörer ställer sig positiva till införandet av profilområden.

Profilområden ger möjlighet för ett lärosäte att fokusera på ett mindre område istället för som idag behöva upprätthålla ett brett och resurskrävande vetenskapsområde. Detta bör ge bättre möjligheter till en stabil och långsiktig utveckling såväl verksamhetens omfattning som kvalitet. Vidare bör denna förändring även underlätta lärosätets förmåga att själv eller i samverkan med andra lärosäten kunna koncentrera eller profilera utbildningar.

- Sveriges Ingenjörer ser positivt på inriktningen att särskilja den statliga externfinansieringen av forskning från statens direkta finansiering av lärosätenas basorganisation.
- Sveriges Ingenjörer ställer sig bakom förslaget att lyfta ut den högre utbildningen från det generella årliga kravet på produktivitetssökning som gäller för statliga myndigheter.

Konsekvenserna av det nuvarande produktivitetssökningsskravet som gäller för statliga myndigheter utvecklas i utredningen. Utredningen föreslår utifrån detta att man ska lyfta ut den högre utbildningen från det generella årliga kravet på ökad produktivitet inom statlig verksamhet.⁷ Vi konstaterar med tillfredsställelse att en återgång till den nivå som motsvarar anslagen när det nuvarande systemet infördes 1993⁸ är helt i linje med vad Civilingenjörssförbundet beslöt vid sitt Fullmäktige 2002: *Verksamheten under år 2003-2004 ska inriktas på "att verka för att återställa högskolornas resursnivå i fast penningvärde till i första hand 1992 års nivå per capita."*⁹ Vi förutsätter självfallet att den slutliga matematiken kring tilläggsbeloppen inte resulterar i ersättningsnivåerna för ingenjörsutbildningarna drabbas av några relativa försämringar.

⁶ Aa. Sid. 113ff.

⁷ Aa. Sid. 189.

⁸ Aa sid 181.

⁹ Sveriges Civilingenjörssförbunds Fullmäktige 1/2002. Bilaga 2.

- Sveriges Ingenjörer är positivt till att anslagsmedlen för forskning ska konkurrensutsättas.
- Sveriges Ingenjörer anser att en samverkan mellan universiteten och det omgivande näringslivet som leder till att kunskap och forskning tillämpas bör ha en tydlig roll som indikator.

De indikatorer som används kommer att bli avgörande. I tilläggsdirektiven till utredningen sägs att även "spridning och nyttiggörande av forskningsresultat skulle kunna utgöra underlag för regeringens överväganden." Enligt vår uppfattning väger "spridning och nyttiggörande" alltför lätt i de av utredningen föreslagna indikatorerna.

- Sveriges Ingenjörer ser positivt på utredarens ställningstagande att det bör vara en fristående instans, oavhängig det politiska systemet, som har till uppgift att pröva eventuella ansökningar om universitetsstatus.¹⁰

Sveriges Ingenjörer vill även kommentera några potentiella problemområden.

- Ett resursfördelningssystem som ger effekter upp till tolv år framåt i tiden¹¹ innebär en utmaning för såväl aktörerna inom systemet som för beslutsfattare på politisk nivå. Det föreslagna systemet måste, åtminstone i teorin, kunna överleva minst tre olika regeringar. Om detta är huvudinriktningen så krävs väsentliga åtgärder för att göra detta möjligt genom en bred förankring i riksdagen. Sveriges Ingenjörer ställer sig tveksamma att det föreslagna systemet blir tillräckligt robust för att förmå motstå dessa krafter. Om detta är huvudinriktningen så krävs väsentliga åtgärder för att göra detta möjligt genom en bred förankring i riksdagen.
- De beskrivna tilläggsbeloppen ska enligt utredaren uteslutande bero av undervisningens former, om än med vissa begränsningar. Utredaren tycks sedan lämna det inslagna spåret när han föreslår att ytterligare tilläggsbelopp ska kunna utgå som belöning för uppnådda resultat¹². Sveriges Ingenjörer anser att detta skulle in-

¹⁰ Aa. Sid. 158f.

¹¹ Aa. Sid. 269ff.

¹² Aa. Sid. 179f, 290ff

nebära en olycklig förfuskning av de i övrigt mycket konkret motiverade tilläggsbeloppens syfte.

- Utredaren skriver att *självkärl är det så att stora tillgängliga resurser också innebär att produktionen blir större och bättre*.¹³ Sveriges Ingenjörer vill påpeka att effekter av lärosätets storlek inte får tillåtas bli synonyma med kvalitet, med påföljd att större lärosäten automatiskt får ett försteg framför mindre. Vi ser det som ytterst väsentligt att det är utbildningarnas kvalitet som tydligt premieras, snarare än övergripande indikatorer som riskerar att bli ett mått på lärosätets storlek. Sveriges Ingenjörer vill för tydlighets skull betona att förbundet inte ser någon anledning att försvara mindre lärosäten eller små utbildningar i sig.
- Av utredningen framgår att intermediären¹⁴ främst ska avgöra vetenskapliga frågor och inte besluta i frågor i frågor som innebär myndighetsutövning mot enskild. Vidare beskrivs att intermediärens beslut måste ha *en väl förankrad akademisk legitimitet*.¹⁵ Då även externa forskningsmedel kommer att beröras, liksom för övrigt även studenter och näringsliv, anser Sveriges Ingenjörer att denna legitimitet bör sträcka sig utanför akademins väggar.

Intermediären ska enligt utredningen ha en fristående roll visavi det politiska systemet. Men som anförs tidigare i texten ställer vi oss tvivlande till att beslut som skall gälla i upp till tolv år framåt i tiden kommer att lämnas ifred av det politiska system som, helt i sin ordning, förfogar över de ekonomiska ramarna. I uppgiften att beräkna resurser direkt till lärosätena vill Sveriges Ingenjörer därför påpeka att intermediären inte förfogar över det totala anslaget utan bara fördelningen av detsamma. Det kommer också bara att finnas ett begränsat antal tilläggsbelopp att fördela, alldeles oavsett vilka resultat och insatser som landets lärosäten presterar. Att ett tak finns är rimligt, men som i alla begränsande system finns risk för marginaleffekter. Kombinationen av dessa faktorer motverkar intentionen om långsiktigt verksamhetsplanering och förutsägbarhet.

- Sveriges Ingenjörer anser att kvalitet i den högre utbildningen är av samhälleligt intresse. Kvalitetsutvärderingarna måste därför ut

¹³ Aa. Sid. 227.

¹⁴ Aa. Sid. 315.

¹⁵ Aa. Sid. 320.

- föras och presenteras på ett sådant sätt att de är praktiskt tillgängliga för det allmänna.

Kvalitetsutvärderingar är en av nycklarna för fördelningen av anslagen. Dessa måste också göras tydliga och tillgängliga för omvärlden. Studenter bör få tillgång till dem som del av underlaget för val av lärosäte och utbildning. Även näringslivet har ett intresse av att kunna följa kvalitetsutvecklingen för olika lärosäten och utbildningar, både som arbetsgivare och som forskningsfinansiärer.

SVERIGES INGENJÖRER

Richard Malmberg
Förbundsdirektör

Patrik Björnström
Utredare